

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Бойченко Микола Вікторович

доктор економічних наук,

професор кафедри менеджменту,

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Кожельцев Олег

аспірант кафедри менеджменту,

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

З точки зору предметного підходу до управління організаціями похідні від менеджменту дисципліни, зокрема такі як теорія організацій та підприємництво, розглядають організацію з точки зору її здатності забезпечити базові умови функціонування, зокрема: безбитковість, ритмічність роботи, позитивні припливні грошові потоки, середньоринковий рівень рентабельності від використання активів. До цих базових умов дослідники відносять і економічну безпеку підприємства, термін, який як зазначають автори статті [1] вперше був вжитий Ф. Рузвельтом в рамках презентованої ним кейнсіанської програми «Нового курсу», що передбачала більш активну роль держави в регулюванні господарської активності на ринку. У цій частині економічну безпеку як складову управління організаціями та їх підрозділами можна розглядати з позицій соціального підходу Г. Барела та Г. Моргана, в якому розглядається соціальна парадигма керування як цілеспрямоване регулювання змін всередині організації. Зазначені вище автори пропонують розглядати економічну безпеку як ієрархічну категорію, що складається з мегарівня (глобальної економічної безпеки та міжнародної економічної безпеки), макрорівня (національної економічної безпеки), мезорівня (економічної безпеки регіональної – в межах національних кордонів держав, а також мікрорівня, який власне і належить до сфери інтересів менеджменту [1, с. 8]. Саме на мікрорівні увага дослідників (і керівників) спрямована на забезпечення економічної безпеки підприємства (тобто, організації та її структурних підрозділів) та економічної безпеки підприємця. Останній, утім, діючи як фізична особа, може утворювати навколо себе невеликі організації, до яких на різних умовах може входити велика кількість інших фізичних осіб, які можуть мати або не мати статусу підприємців. Хоча в нашій уяві сфера менеджменту (мікрорівень) доволі ітко відокремлений від макрорівня та мегарівня (перший з який часто ототожнюється з публічним управлінням та адмініструванням, і другий – з міжнародними відносинами, зокрема, економічними, а обидва з них – зі сферою

національної безпеки та оборони), існує щільний зв'язок між усіма рівнями, до того ж зміни на одному з них можуть провокувати зміни на інших. В цьому контексті варто згадати кризу 1998 року, яка розпочалася з порушення кон'юнктури фінансового ринку (макрорівень) у Республіці Корея, але швидко перетворився на глобальну економічну кризу, вплинувши на національні економіки інших держав (мегарівень), а у кінцевому рахунку позначившись на економічній безпеці суб'єктів господарювання на мікрорівні, спричинивши масові банкрутства фірм та банківських установ, девальвацію національних валют та підготувавши ґрунт для наступної «кризи доткомів» вже у 2000-х роках. Водночас, ми сьогодні маємо справу з іншим явищем: кризами, що мають на меті глобальну зміну балансу сил та від початку маскуються під регіональну кризу (анексія Криму та підтримка сепаратистських рухів на окупованій частині Донецької та Луганської областей), а згодом – набувають характеру національної кризи (військове вторгнення російських окупаційних сил в Україну з руйнуванням цивільної та промислової інфраструктури, блокуванням торговельних шляхів та використанням власних проксісил у третіх країнах) для максимального обмеження економічного потенціалу нашої держави. При цьому, ініціаторами та активними учасниками такої кризи стають не держави – «парії», на кшталт комуністичної диктатури у Північній Кореї або ісламської релігійної диктатури в Ірані, але країни, що були (і залишаються, на жаль) активними учасниками світових господарських відносин та мали (і мають) набагато вищий рівень інтегрованості у міжнародні фінансові та торговельні організації, а також набагато більший економічний та економічний вплив, аніж Україна – мова про КНР, яка залишається другою економікою світу та є другим за обсягами імпорту зовнішньоторговельним партнером України. Ризики такої ситуації для національних суб'єктів господарювання з точки зору їх економічної безпеки доволі детально було викладено у статті [2, с. 86].

У цьому контексті, варто згадати, що до елементів економічної безпеки відносять доступність ресурсів та сировини, доступність та надійність енергопостачання, стабільність фінансового сектору, продовольчу та інформаційну безпеку, соціальну стабільність та позитивну демографічну динаміку, так само як і вплив екологічного фактору та військово-економічну стабільність [3]. Це підтверджується думкою авторів [4], які визначають економічну безпеку підприємства як характеристику його забезпеченості господарськими ресурсами, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, показниками фінансової стійкості та платоспроможності. Пропонований іншою групою дослідників [5, с. 55–56] мікрорівневий підхід до визначення економічної безпеки організації переважно орієнтований на врахування основних аспектів конкурентоспроможності підприємства, зокрема

оцінювання конкурентоспроможності товару, ефективності системи логістичної діяльності підприємства та дієвості керівництва.

За таких умов два роки воєнної агресії росії проти України суттєво позначилися на економічній безпеці українських підприємств на національному, регіональному та мікрорівні. Зусилля ворога спрямовані на блокування доступу до ринків сировини, обмеження доступу до ресурсів, руйнування енергетичної та транспортної інфраструктури, фінансову та соціальну дестабілізацію. Наслідком цього стала вимушена зміна українськими підприємствами місця розташування виробничих потужностей, перебудова логістичних маршрутів, зростання транспортних витрат, затримання тривалості виконання траснакцій, порушення ритмічності роботи та збільшення тривалості виробничих циклів для виготовлення продукції. Не меншим викликом стає брак робочої сили всередині країни, що змушує піднімати рівні оплати праці до співставних с країнами-сусідами, із відповідним зростанням собівартості продукції, що виготовляється. Усе зазначене вище суттєво впливає на цінову конкурентоспроможність продукції українських підприємств на зовнішніх ринках, а отже позначається на економічній безпеці суб'єктів господарювання. Для стабілізації ситуації в українських реаліях необхідною буде системна урядова політика, спрямована на зміну структури ринку праці, максимальне залучення до числа трудових ресурсів людей пенсійного віку та молоді, забезпечення надійних логістичних маршрутів постачання продукції споживачам на зовнішні ринки через союзні країни, підтримання фінансової стабільності та прогнозованого валютного курсу [6, с. 151]. Керівництву підприємств варто розглядати можливості релокації виробничих потужностей та робочої сили всередині країни, адаптування продукції до європейських стандартів якості, а також розраховувати на збереження описаних вище негативних економічних тенденцій на внутрішньому ринку принаймні у середньостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Третяк В.В., Гордієнко Т.М. Економічна безпека: сутність та умови формування. *Економіка та держава*. 2010. № 1. С. 6–8.
2. Boichenko M.V., Boiarkin M.O. Innovations in foreign trade management under pre-war neo protectionism conditions. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2023. № 1. С. 76–89. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/81.076>
3. Муртіян В.І. Економічна безпека України. Київ : Лібра, 1999. 46 с.
4. Кравчик Ю., Каткова Т. Структурно-функціональна характеристика економічної безпеки промислового підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2022. № (1), С. 84–95. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.1.84.95>
5. Іванова М., Ткаченко А., Загорудько В. Визначення рівня економічної безпеки, враховуючи конкурентоспроможність підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2019. №. (10). С. 52–56. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/10.7>
6. Бойченко М.В. Управління ланцюгами поставок у повоєнний період. *Вісник економічної науки України*. 2022. No. 1 (42). С. 148–152. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).148-152](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).148-152)